

I, Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra

1, Tétel. Károly Róbert gazdaságpolitikája

1301-ben kihalt az Árpád-ház III. András hirtelen halálával. Három, ember jelentette be igényét a trónra. Az első az Anjou családból származó Károly Róbert, aki a pápa és a magyar egyház támogatását élvezte és még 1301-ben egy alkalmi koronával megkoronázták, de ez nem volt törvényes, mert nem a Szent Koronával történt. A második a cseh Vencel, a harmadik pedig a bajor Ottó, akik társadalmi támogatás hiányában rövid időn belül elhagyták az országot. 1308-ban néhány kisebb tartományúr elfogadta Károly Róbertet uralkodónak, majd 1309-ben ismét érvénytelenül megkoronázták. 1310-ben visszaszerezte a Szent Koronát és most már törvényesen is megkoronázták. A nagy tartományurak továbbra sem ismerték el királynak, ezért egyenként le kellett győznie őket

Károly Róbert legelőször a feudális monarchiát szervezte újjá:

- Visszaszerezte a királyi birtokokat, legyőzi a tartományurakat (pl. Abák)
- a birtokokat ezentúl honorként és nem magánbirtokként kapták a nemesek, vagyis hivatali időre. Ezáltal teljesen a király kegyétől függtek.
- A megadományozottaknak birtokaik arányában magánhadsereget kellett kiállítania. A király erre az ún. banderális hadseregre támaszkodik. (Csak az ország védelmekor vehette ingyen igénybe.)
- Károly Róbert a tartományurak (kiskirályok) leverésével megnövelte a birtokállományt. A tartományuraktól elvett uradalmakat saját híveinek osztotta ki, így új nagybirtokosi réteget hozott létre (Garai, Lackfi, Báthory)
- Az őt támogató familiárisokból új, személyéhez hű bárói réteget hozott létre. E főnemeseknek méltóságokat adományozott, melyekkel együtt járt bizonyos királyi várak és földek birtoklása honorbirtok

(Honorbirtok: Államban a politikai-katonai tisztségekkel járó birtokadomány.)

Mivel Károly a méltóságokat gyakran újraosztotta, a bárók jövedelmei főleg tőle függtek.

Gazdaságpolitika

- Károly erős királyi bandériumot tartott fenn hatalmának biztosítására. Az ország hadereje a királyi had mellett a bárói és vármegyei bandériumokból és a kun könnyűlovasságból állt.
- A királyi udvar és a hadsereg költségei egyaránt megkövetelték a jövedelmek növelését. Mivel lecsökkent a királyi birtokokból származó jövedelem, Károly az adókra és a regálékra, a királyi felségjogon szedett, államkincstárt illető jövedelmekre igyekezett támaszkodni. A regálékból származó bevételek emelését az ország gazdasági fejlődése és ásványkincsekben (arany, só) való gazdagsága tette lehetővé. E gazdaságpolitika atyja Neksei Demeter tárnokmester volt.
- Károly a nemesfémbányászat fellendítése érdekében bányászokat telepített az országba. Érdekltté akarta tenni a földesurakat a bányák nyitásában. Az addigi gyakorlattól eltérően a földesurak megtarthatták azt a földterületet, ahol a bánya működött, ők maguk is nyithattak bányát, továbbá a király lemondott a földesúr javára a bányászok által fizetett bányabér, az urbura 1/3-áról is. Az urbura általában a kitermelt fém tizedét jelentette.
- A legnagyobb hasznot a királyi nemesfém-monopólium biztosította a király számára. Nemesfémrel csak a király kereskedhetett, a kitermelt nemesfém ezért nyers állapotban be kellett szolgáltatni a király által meghatározott áron a tíz királyi kamara egyikébe. A beszolgáltatott nemesfémért vert pénzt adtak cserébe, ez az ezüstnél 30, az aranyból 40%-os hasznot hozott a királynak, ugyanis a pénzérmékkel jóval kevesebb nemesfémot adtak vissza.
- Károly intézkedései nyomán fellendült a bányászat a Garam mentén elterülő városokban: Körmöcbányán, Selmechányán és Besztercebányán. Magyarország Európa első aranytermelőjévé vált és ezüsttermelése is második volt Európában.
- Az uralkodó így hatalmas jövedelmekhez jutott, amiből értékálló aranypénzt verethetett. A külföldi piacokon is megbecsült értékálló aranyforintot 1325-től vezették be a forgalomba, amit a firenzei fiorino mintájára vertek. A forgalomnak kedvezett az értékálló pénz bevezetése. **Az értékálló pénz megjelenésével a király elvesztette az évenkénti pénzbevételekből származó bevételt, a kamara hasznát. Ennek pótlására 1336-ban bevezette a kapuadó.** Jobbágys első állami adóját, amelyet a jobbágys portánként fizettek (évi 18 dénár). A pénzben fizetendő adó bevezetését az tette lehetővé, hogy a jobbágys már el tudta adni terménye egy részét a piacon.
- Az árutermelés kibontakozásával és a pénzgazdálkodás fejlődésével megerősödtek a városok is. Magyarországon kevés nyugati típusú város jött létre (olyan, amelyben megjelentek a céhek). Ilyenek voltak a szabad királyi városok és a bányavárosok, a városok zömét azonban a mezővárosok tették ki.

- A gazdaság fejlődése biztosította a távolsági kereskedelmet megadóztató harmincad vám sikerét, melyet az országhatárokon és a nagyobb városokban szedtek.
- A vámokból származó bevételek miatt a király érdekelt volt a kereskedelem fejlődésében. A korábbi századokban szokásban volt az utazó királyi udvar vendéglátása. Ennek megszűntével, ezt helyettesítendő vezették be a rendkívüli adót. A király esetenként lefoglalta a pápaságnak juttatott tizedrészét is.
- A külkereskedelemben a beérkező iparcikkekért (szövetek, fegyverek, egyéb fémárúk) az ország döntő mértékben aranypénzzel és részben élelmiszerekkel (élőmarha, bor) fizetett.
- Károly Róbert igyekezett jó viszonyt kialakítani a szomszédos országokkal. A visegrádi királytalálkozón 1335-ben megbékítette a cseh királyt (Luxemburg János) és a lengyel királyt (Lokietek Kázmér): a lengyelek elismerték Szilézia elvesztését.
- Károly a cseh királlyal megállapodott az árumegállító joggal rendelkező Bécset elkerülő kereskedelmi útvonal megnyitásáról. A terv azonban jórészt megghiúsult, mert a kereskedelmi útvonalak kialakulásában nem politikai, hanem gazdasági és földrajzi tényezők játszottak szerepet.

Károly Róbert uralkodásának végére Magyarország gazdasági helyzete stabil lett.